

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

زمان چاپ: ۱۴۰۲/۱۲/۲۰

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

تحلیل و بررسی اثرات گردشگری روستایی بر توسعه پایدار روستا

(مطالعه موردی: شهرستان سامان، روستای مارکده)

محمد رحمانی *

کارشناسی، شهرسازی، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران

*M.Rahmani.09330933182@gmail.com

چکیده

گردشگری روستایی به عنوان یکی از عوامل مهم در توسعه پایدار روستاها شناخته شده است. این نوع گردشگری نقش مهمی در ایجاد اشتغال، افزایش درآمد، حفظ فرهنگ و میراث محلی، حفاظت از محیط زیست و توسعه اقتصادی و اجتماعی روستاها دارد. با توجه به ویژگی‌های منحصر به فرد روستاها از جمله طبیعت زیبا، فرهنگ و سنت‌های محلی، آرامش و آسایش، گردشگری روستایی می‌تواند یک فرصت عالی برای توسعه اقتصادی و اجتماعی این مناطق باشد. با جذب گردشگران و افزایش تقاضا برای خدمات گردشگری، امکان ایجاد اشتغال برای جوانان روستایی، توسعه صنایع دستی محلی، افزایش درآمد مردم و بهبود زیرساخت‌های روستایی فراهم می‌شود. به علاوه، گردشگری روستایی می‌تواند به حفاظت از محیط زیست کمک کند؛ زیرا با جلب توجه به ارزش‌های طبیعی و فرهنگی محلی، مردم محلی بیشتر به حفاظت از محیط زیست و منابع طبیعی علاقه‌مند می‌شوند. با توجه به این نکات، می‌توان گفت که گردشگری روستایی نه تنها به توسعه اقتصادی و اجتماعی روستاها کمک می‌کند، بلکه به حفظ و تقویت آنها نیز کمک می‌کند و در نهایت به توسعه پایدار این مناطق کمک می‌کند. پژوهش حاضر به بررسی نقش گردشگری در تجدید حیات روستاها، ایجاد اشتغال و جلوگیری از مهاجرت در روستاها می‌پردازد. این تحقیق از روش توصیفی، تحلیلی و میدانی استفاده شده است. اطلاعات از منابع معتبر مانند مقالات، پایان‌نامه‌ها، مجلات و وبسایت‌های معتبر جمع‌آوری شده و با مشاهدات میدانی و مراجعه مستقیم به منطقه، پتانسیل‌ها و نقاط قوت و ضعف آن برای توسعه گردشگری شناسایی شده است. روستای مورد مطالعه به دلیل موقعیت مکانی و همجواری با رودخانه زاینده رود، قابلیت‌های مناسبی در زمینه طبیعت‌گردی دارد و با داشتن طبیعت زیبا و امکانات تفریحی به دلیل وجود رودخانه، نقاط قوتی دارد. اما نقاط ضعفی نیز وجود دارد که در این تحقیق مورد بررسی قرار گرفته است. هدف اصلی این مطالعه بررسی دقیق‌تر نقاط قوت، ضعف، تهدیدها و فرصت‌ها برای توسعه گردشگری روستا بوده و راهکارهایی برای رفع نقاط ضعف و کمک به توسعه صنعت گردشگری روستایی در روستای مارکده و سایر روستاهای دارای پتانسیل گردشگری ارائه شده است.

کلمات کلیدی: گردشگری روستایی، توسعه پایدار، مارکده، گردشگری، اقتصاد روستا

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

۱. مقدمه و مرور ادبیات

در حال حاضر، پارادایم توسعه و پایداری به عنوان یک مسئله مهم و ضروری شناخته شده و توجه مجامع جهانی را در طول دو دهه اخیر به خود جلب کرده است. در پی چالش‌های جهانی، بحث‌هایی در مورد ارتباط گردشگری و توسعه پایدار در دهه گذشته مطرح شده و گسترش یافته است (Van Der, ۲۰۰۵). گردشگری به عنوان راهکاری برای توسعه روستاها مورد توجه قرار می‌گیرد. این صنعت نقش مهمی در کاهش بیکاری، افزایش درآمد، و بهبود توزیع درآمد دارد. همچنین، این صنعت می‌تواند منجر به حفظ میراث فرهنگی و طبیعی، افزایش شناخت، و ایجاد امکانات جدید شود. با این حال، همراه با مزایا، گردشگری نیز پیامدهای منفی نظیر آلودگی محیطی و تخریب زیستگاه‌ها را به همراه دارد. در کل، توجه به گردشگری به عنوان یک منبع توسعه، نیازمند مدیریت دقیق و برنامه‌ریزی هوشمند است.

باید اذعان کرد که گردشگری به تنهایی نمی‌تواند تمامی نیازهای روستاییان را برآورده کند، برای دستیابی به نتایج و پیامدهای مثبت در جهت توسعه، به ویژه توسعه پایدار نواحی روستایی، گردشگری باید با سایر بخش‌های اقتصادی به صورت متناسب و با برنامه‌ریزی مدون در ارتباط واقع شود (رضوانی، ۱۳۸۷). بسیاری از برنامه ریزان و سیاستگذاران توسعه از فعالیتهای گردشگری به عنوان رکن اصلی توسعه پایدار یاد میکنند. زمانی که شرایط ملی و منطقه ای اجازه گسترش و توسعه گردشگری بین المللی را ندهد، توسعه گردشگری داخلی به ویژه در مناطق محروم می‌تواند نقش مهمی در توسعه این مناطق ایفا کند. امروزه گردشگری روستایی میتواند ایجاد اشتغال، افزایش درآمد، رفاه و بهبود معیشت مردم، حفظ هویت و فرهنگ نواحی روستایی، حفظ محیط زیست و ثبات و پایداری جمعیت در روستا را به همراه داشته باشد. روستای مارکده و مناطق اطراف آن که جز بخش سامان هستند جزو مناطق مستعد برای جذب گردشگر داخلی و خارجی است و با توجه به پتانسیل های متعدد گردشگری (طبیعت بکر و همجواری رودخانه زاینده رود، وجود آثار تاریخی و فرهنگی، اکوتوریسم و...) در این منطقه با شناخت نقاط قوت، ضعف، فرصتها و تهدیدها میتوان برای توسعه گردشگری و توسعه منطقه، پایداری جمعیت، ایجاد اشتغال و کسب درآمد برای ساکنان برنامه ریزی نمود. در خصوص گردشگری روستایی و نقش آن در توسعه پایدار پژوهشهای متعددی انجام شده است که در زیر به تعدادی از آنها اشاره میشود:

در تحقیق شریفزاده و مرادنژاد (شریفزاده و مرادنژاد، ۱۳۸۱)، به توسعه پایدار و گردشگری روستایی پرداخته شده و بر نقش گردشگری در توسعه پایدار اقتصادی و اجتماعی نواحی روستایی تأکید شده است. نویسندگان بیان می‌کنند که با توسعه منابع انسانی و ایجاد فرصت‌های شغلی جدید، با سیاست‌گذاری و سرمایه‌گذاری مناسب می‌توان به اهداف و دستاوردهای مذکور برای گردشگری روستایی در راستای پایداری دست یافت.

در مقاله تحقیقاتی از میرکتولی و مصدق (میرکتولی و مصدق، ۱۳۸۹) با عنوان "بررسی وضعیت صنعت گردشگری روستایی و نقش آن در رونق صنایع دستی: مطالعه موردی صنایع دستی دهستان استرآباد شهرستان گرگان" به این نتیجه رسیده‌اند که گردشگری تأثیر مثبتی بر توسعه صنایع دستی و درآمد اهالی دهستان استرآباد دارد. اما در مورد اثرات منفی در پژوهشی از قدمی، علیقلی‌زاده و آنامرادنژاد (قدمی و همکاران، ۱۳۸۸) با عنوان "بررسی نقش گردشگری در تغییرات کاربری اراضی: مطالعه موردی تغییرات کاربری اراضی باغات و جنگل به مناطق شهری در شهرستان نوشهر" به این نتیجه رسیده‌اند که گردشگری در حوزه مورد مطالعه، منجر به تغییرات در کاربری اراضی شهری شده و منابع طبیعی را تخریب کرده است.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

در پایان نامه کارشناسی رزم آور (رزم آور، ۱۳۸۹) با عنوان "بررسی مشکلات و موانع اکوتوریسم یاسوج" به این نتیجه رسیده است که کمبود امکانات رفاهی و خدمات، از مهمترین موانع توسعه گردشگری در یاسوج محسوب می شود. در مقالات تحلیلی از ابراهیم زاده و آقاسی (ابراهیم زاده و آقاسی، ۱۳۸۸) درباره عوامل مؤثر بر گردشگری در ناحیه ساحلی، به این نتیجه رسیده اند که کمبود امکانات بهداشتی، سطح پایین بهداشت و عدم سرمایه گذاری در بخش گردشگری، به عنوان عوامل تهدید کننده توسعه گردشگری در چابهار مطرح هستند.

در مورد اثرگذاری شرایط اقلیمی هم در پژوهشها اینگونه عنوان شده که یکی از عوامل مؤثر بر زندگی، سلامتی و آسایش انسان، به ویژه در حوزه گردشگری، شرایط اقلیمی هستند. وضعیت آب و هوایی یک منطقه، از مهمترین عواملی است که می تواند به جذب گردشگران کمک کند یا آن را تضعیف کند (D- Freitas, ۲۰۰۷). در پژوهش سبحانی (سبحانی، ۱۳۸۹) درباره شناخت پتانسیل های گردشگری منطقه آبگرم سردابه در استان اردبیل، به این نتیجه رسیده است که عوامل اقلیمی و آب و هوایی، مهمترین عامل جذب گردشگر در این منطقه هستند.

برای طبقه بندی شرایط اقلیمی از منظر آسایش انسان، روش های مختلفی وجود دارد، از جمله می توان به شاخص دمای معادل فیزیولوژیک (PET) ارائه شده توسط ماتزارکیس و آلکوفورادو (Matzarakis and Alcoforado, ۲۰۰۷) اشاره کرد. همچنین شاخص آسایش اقلیمی گردشگری (TCI) که در سال ۱۹۸۵ توسط میچکوفسکی ارائه شده است ترکیبی از عوامل اقلیمی مؤثر بر آسایش گردشگران است. این شاخص به تولیدرها و مدیران گردشگری کمک می کند تا مناسب ترین زمان سفر از نظر آسایش اقلیمی گردشگران را تعیین کنند (Mieczkowski, ۱۹۸۵).

در مقاله ای با عنوان "اورمانات، تحلیلی بر جاذبه ها و تسهیلات گردشگری در منطقه" که توسط ضرابی و همکاران انجام گرفته (ضرابی و همکاران، ۱۳۹۰) به این نتیجه رسیده اند که وجود جاذبه های طبیعی، برخورد مردم، امنیت منطقه و وجود بازارچه های مرزی از عوامل مهم جذب گردشگر در این منطقه است.

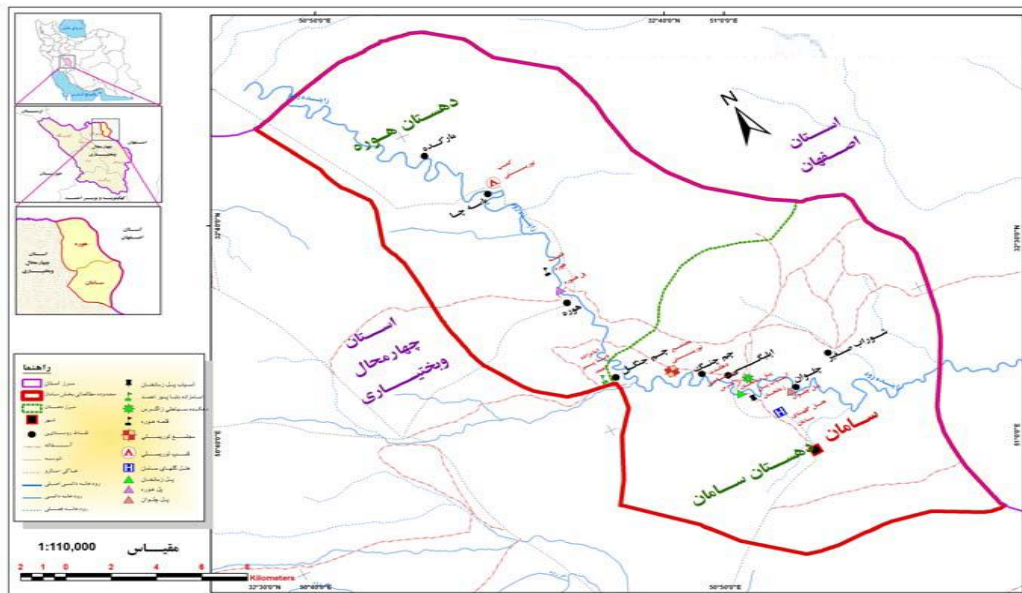
در انتهای این بخش با توجه به موضوع پژوهش، اهداف زیر را برای انجام آن میتوان برشمرد: ۱- بررسی نقاط قوت، ضعف، تهدیدها و فرصتهای حاکم بر شرایط اقتصاد روستا و توسعه گردشگری روستا. ۲- ارائه مناسبترین راهکارها برای توسعه صنعت گردشگری روستایی و پایداری جمعیت این روستا و روستاهای منطقه.

و برای دستیابی به اهداف پژوهش سؤالات و فرضیات زیر تدوین گردید: ۱- چالشها و تنگناهای گردشگری در روستای مارکده و منطقه آن چیست؟ ۲- فرصتها و ظرفیتهای گردشگری در روستای مارکده و منطقه آن چیست؟

۲. مشخصات محدوده ی مطالعاتی

روستای مورد مطالعه در این پژوهش روستای مارکده یکی از روستاهای شهرستان سامان استان چهارمحال و بختیاری است که در طول جغرافیای ۵۱ درجه، ۵۱ دقیقه و ۵ ثانیه و عرض جغرافیایی ۳۲ درجه، ۳۶ دقیقه و ۲۱ ثانیه در ارتفاع ۱۶۴۱ متر از سطح دریا و در کرانه ی شرقی رودخانه ی زاینده رود واقع میباشد (شکل ۱). روستای مارکده تا مرکز دهستان (روستای هوره) ۱۱ کیلومتر و در ۳۵ کیلومتری شهرستان سامان و در ۶۰ کیلومتری شمال غربی شهرکرد است. به علاوه این روستا با شهر نجف آباد ۶۰ کیلومتر و با اصفهان ۹۰ کیلومتر فاصله دارد. مارکده روبروی روستای قوچان واقع شده است. فاصله این روستا تا

سد شاه عباس کبیر (سد زاینده رود) نیز ۱۲ کیلومتر می‌باشد که در بخش شرقی سد قرار گرفته است. روستاهای همسایه شرقی مارکده یاسه چای و صادق آباد و روستاهای غربی مارکده قراقوش و گرمدره هستند. این روستا از طریق جاده آسفالت به شهرهایی نظیر تبران، نجف‌آباد، شهرک سد زاینده رود، بن، سامان، شهرکرد و اصفهان نیز محدود می‌شود که اهالی مارکده اکثر اوقات به منظور انجام کارهای اداری به شهرکرد یا سامان و برای انجام کارهای تجاری به اصفهان یا نجف‌آباد رفت و آمد می‌کنند.

شکل ۱ موقعیت جغرافیایی منطقه مورد مطالعه

۳. روش شناسی تحقیق

از آنجا که هدف اصلی پژوهش، ارزیابی شاخص های پایدار گردشگری روستایی در روستای مارکده است، روش تحقیق در این مطالعه از نوع توصیفی، تحلیلی و میدانی است، که بوسیله جمع آوری اطلاعات از طریق مقالات، پایان نامه ها، مجلات و وبسایت های معتبر و مشاهدات از نزدیک با مراجعه مستقیم به روستا بمنظور شناسایی پتانسیل ها و نقاط قوت و ضعف آن برای توسعه گردشگری است. در این مطالعه انتخاب شاخصهای توسعه گردشگری روستایی برای مقایسه بر مواردی که قبلاً توسط سازمانهای بین المللی و محققین در کشورهای توسعه یافته صورت گرفته است تاکید میشود، به منظور ارزیابی و شناسایی شرایط کالبدی و جمع آوری اطلاعات مرتبط با اهداف پژوهش، با مراجعه به محل روستای مارکده و با حضور در روستا و پرسش اهالی، به بررسی و ارزیابی نقاط قوت و ضعف روستا، وضعیت گردشگری، مشکلات مهاجرت و سایر مسائل مرتبط پرداخته شد. و نتایج این مشاهدات و ارزیابی ها و توضیحی از ساختار معماری روستای مارکده و شاخص های پایدار گردشگری و قابلیتها در بخش نتایج در دو قسمت ارائه شده است.

۴. نتایج

۴-۱. شرایط روستا و فرصتها و ظرفیتهای گردشگری

روستای مارکده، که در دهستان هوره از توابع بخش سامان شهرستان شهرکرد واقع شده است، جمعیت روستای مارکده براساس سرشماری مرکز آمار ایران در سال ۱۳۹۷، جمعیت آن ۲,۰۰۰ نفر (۵۰۰ خانوار) بوده است. روستای مارکده یکی از روستاهای تاریخی شهرستان سامان استان چهارمحال و بختیاری است و در کنار رودخانه زاینده رود قرار گرفته است و یکی از پیچ و خم های دره و رودخانه زاینده رود قرار دارد. مارکده روبروی روستای قوچان واقع شده به گونه ای که عرض رودخانه فاصله بین دو روستا محسوب می شود. و با ساخت پل بر روی رودخانه، امروزه این دو روستا به هم متصل شده اند. روستاهای همسایه غربی گرمدره و روستاهای همسایه شرقی صادق آباد و یاسه چای هستند. شغل اصلی مردم روستای مارکده باغداری است و محصولات بادام، هلو، گردو، آلوچه، زردآلو و ... تولید می کنند که بیشتر محصولات آنها در شهرهای نجف آباد و اصفهان عرضه می شود. روستای مارکده از طریق جاده آسفالت به شهرهای بن، شهرکرد، سامان، تیران، نجف آباد، اصفهان، شهرک سد زاینده رود مرتبط است. روستاهای منطقه به ویژه مارکده، برای مردم این ناحیه اهمیت زیادی دارند و به دلیل طبیعت زیبا و منحصر به فردشان و همچنین واقع شدن روستا بین پل تاریخی زمانخان و سد زاینده رود، توریستها و گردشگرانی از استانهای مختلف ایران به ویژه اصفهان و چهارمحال و بختیاری را پذیرایی می کنند. اما به دلیل عدم وجود تبلیغات کافی به حدی که پتانسیل واقعی منطقه است در جذب گردشگر نرسیده است. همچنین به دلیل جمعیت کم و پراکنده، روستاها به اندازه کافی از امکانات و خدمات اجتماعی مانند خدمات اداری، تجاری، بانکی، بهداشتی، درمانی و آموزشی برخوردار نشده است که این موضوع منجر به محرومیت آنها در این زمینه ها شده است.

شکل ۲ تصویر هوایی از موقعیت روستای مارکده

مردمان روستاهای منطقه همه ترک زبان و از ترک های ایل قشقایی هستند که صدها سال پیش که برای ییلاق به این محل می آمده اند و ماندگار شده اند. ولی روستای مارکده در میان این روستاها متفاوت است چون بیش از نیمی از مردمانش فارس زبان و نیمی دیگر ترک زبان اند.

روستای مارکده و روستای قوچان منطقه گردشگری بسیار زیبایی ایجاد کرده اند که زمینه توسعه گردشگری دارد. قرار گرفتن این روستاها در پایین یک کوه و کنار رودخانه زاینده رود و باغ های وسیع یک منطقه بسیار زیبا ایجاد کرده است (شکل ۲) و واسطه داشتن طبیعت سرسبز و وجود رودخانه پر آب زاینده رود، از زیباترین منطقه گردشگری استان چهارمحال و بختیاری به شمار می رود. همچنین وجود بناهای تاریخی در کنار جاذبه های طبیعی از ظرفیت های منطقه به شمار می رود که نقش مهمی در ورود مسافر و گردشگر دارد. یک حمام تاریخی در این روستا وجود دارد که با مرمت آن می توان در مسیر توسعه گردشگری روستا از آن بهره گرفت. در حال حاضر نیز گردشگران بسیاری در روزهای تعطیل به روستای مارکده سفر می کنند، بسیاری از اهالی روستای مارکده خانه های دو طبقه در روستا ساخته اند که یک واحد طبقه اول را خود ساکن هستند و واحد طبقه دوم را به گردشگران منطقه اجاره می دهند.

شکل ۳. تصویری از طبیعت روستای مارکده

امکانات تفریحی این روستا بیش تر در ارتباط با طبیعت معنی پیدا می کند. از همان ابتدای جاده روستای مارکده که وارد می شویم، متوجه زیبایی بی مانند آن شده و مناظر فوق العاده ای که می بینیم مارکده در دره ای قرار گرفته است و برای رسیدن به آنجا باید از پیچ و خم های زیبای جاده گذر کرد تا به مقصد رسید. در تصویر شکل ۳ موقعیت روستا و طبیعت زیبای پیرامون آن را میتوان مشاهده کرد. یکی از جاذبه های گردشگری در روستای مارکده ورزش رفتینگ میباشد. رفتینگ به معنی قایق سواری در رودخانه های خروشان می باشد که توسط یک راهنما در رودخانه های روان و پر آب صورت می گیرد. در قسمت پایین این دره یک رودخانه خروشان وجود دارد و عده زیادی از علاقه مندان به رفتینگ و گردشگران سالانه برای قایق سواری و همراه شدن با موج های خروشان و روان این رودخانه به آنجا می روند (شکل ۴).

شکل ۴. انجام ورزش رفتینگ در رودخانه زاینده رود

علاوه بر رفتینگ، این منطقه برای دوچرخه سواری نیز مناسب است. همچنین یک حمام تاریخی هم در این روستای شگفت‌انگیز وجود دارد که می‌توان از آن دیدن کرد. دهکده امکانات رفاهی نسبتاً مناسبی هم برای مهمانان و مسافران دارد. چه هنگام عبور از این روستا بخواهند نیم روزی را در آنجا بگذرانند و چه بخواهند شب را در آن جا اقامت کنند، در بعضی از باغ‌های این روستا تخت‌هایی قرار داده شده است که با پرداخت هزینه اندکی می‌توان چند ساعتی را آن جا استراحت کرده و از طبیعت لذت برد. همچنین خانه‌های ویلایی، سوئیت‌ها و باغ‌هایی در آنجا وجود دارد که دارای محل استراحت و اسکان مهمانان است. با اجاره کردن این باغ‌ها می‌توان شبی به یادماندنی را در آن فضای روستایی تجربه کرد. همچنین می‌توان از آنجا چادرهایی کرایه کرده و کمپ خود را برپا کرد.

۴-۲. بررسی وضعیت، مسائل و مشکلات توسعه روستا

در ادامه به صورت جزئی‌تر به بررسی وضعیت، مسائل و مشکلات روستا در موضوع توسعه پایدار و گردشگری روستایی می‌پردازیم. مشکلات و چالش‌های اساسی در روستا شامل وضعیت نامناسب معابر از جمله کم عرضی، شیب‌داری، و خاکی بودن برخی از آنها، عدم دفع بهداشتی زباله و فاضلاب، کمبود درآمد به دلیل خشکسالی‌ها، کمبود شغل برای جوانان، و پایین بودن قیمت خرید اقلام زراعی. همچنین، کمبود فضای فرهنگی و اجتماعی با توجه به جوان بودن جمعیت روستا، و عدم وجود فضای سبز و پارک مشکلاتی است که باعث احساس نیاز به طرح‌ریزی و مستلزم بررسی دقیق این مسائل و تعیین اولویت انجام پروژه‌هایی می‌شود. اولویت‌بندی پروژه‌ها با هدف انجام اقدامات ضروری و جلوگیری از دوباره‌کاری و اتلاف هزینه و زمان صورت می‌گیرد. به عنوان مثال، فاضلاب کشی روستا باید قبل از آسفالت معابر انجام شود. هماهنگی لازم بین سازمان‌های مرتبط با روستاها ضروری است تا با حل مشکلات شرایط بهبود یابد. از جمله پروژه‌های لازم الاجرا مقاوم‌سازی بناها در برابر خطرات مانند سیل و زلزله، هدایت آب‌های سطحی، و جمع‌آوری زباله با استفاده از روش‌های مکانیزه، مکان‌یابی گورستان در محل جدید، و طراحی و بهبود معابر روستا از جمله تعریض، زیرسازی، و آسفالت‌کردن می‌تواند به بهبود دسترسی مناسب به معابر

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

منجر شود. تجهیز مدارس روستا به امکانات بهداشتی و رفاهی، احداث پایانه، و ایجاد فضای سبز و پارک کودکان، افزایش سطح فضای فرهنگی، درمانی، و اداری، و مکانیزه کردن بخش کشاورزی با هدف جلوگیری از مهاجرت و اشتغال‌زایی می‌تواند به استقرار جمعیت در روستا و جلوگیری از مهاجرت جوانان کمک کند. باید توجه داشت که مشکلات یک شهر یا روستا ارتباط نزدیکی با محیط پیرامون خود دارند و برای حل آنها نیازمند همکاری با محیط و روستاهای اطراف است.

درمورد بناهای روستای مارکده، مصالح مورد استفاده در ساختمان‌ها به سه دسته تقسیم می‌شوند: بادوام، نیمه بادوام، و کم دوام. مصالح بادوام شامل آجر و آهن است که برای ساخت و ترمیم ساختمان‌ها استفاده می‌شوند. این مصالح به طور انحصاری در ساختمان‌های مرمتی و ساختمان‌های جدید روستا مورد استفاده قرار می‌گیرند، که شامل بخش‌هایی از مسکن و خدماتی از جمله مدرسه، خانه بهداشت، مسجد، پایگاه بسیج، و هیئت بنی هاشم است. مصالح نیمه بادوام شامل تیرچه و بلوک است که برای ساخت و تعمیرات ساختمان‌های جدید و مرمتی استفاده می‌شوند، مانند شرکت تعاونی و مدرسه در جنوب روستا. مصالح کم دوام شامل خشت و گل هستند مانند حمام قدیمی و مسجد که قدیمی هستند.

استقرار روستای مورد مطالعه در یک منطقه ی نسبتاً دره ای، شبکه معابری برمبنای توپوگرافی تند در روستا را بوجود آورده است. معابر داخلی روستا هم دروضع موجود به طورناصحیح و غیرمنطقی به یکدیگر ارتباط یافته اند شبکه معابر روستا، بر اساس توپوگرافی، به طور ناصحیح و غیرمنطقی طراحی شده است. مشکلات این شبکه شامل عبور جاده اصلی از داخل بافت که منجر به مشکلات ترافیکی و امنیتی می‌شود، عدم نظم هندسی شبکه ارتباطی که به وسعت و سطح روستا متناسب نیست، مقاطع عرضی معابر با عرض‌های متفاوت که نقش و عملکرد معابر با طول و عرض نامتناسبی را دارند، و وضعیت بارش‌ها و جمع‌شدن آب و برف در کوچه‌ها و شیب‌های موجود که باعث مشکل در تردد افراد می‌شود. همچنین، فقدان پوشش آسفالت و خاکی بودن برخی از معابر در فصل‌های سرد و بارندگی، باعث جاری شدن آب و ایجاد گل‌زدگی می‌شود. همچنین، عدم وجود یک الگوی ثابت در شبکه معابر باعث ایجاد بی‌نظمی و نامشخصی در کوچه‌ها، و جاری شدن آب‌های سطحی، علاوه بر اینکه باعث مشکل در تردد می‌شود، منظره‌ای نامطلوب به روستا می‌دهد.

در سال ۱۳۸۵، جمعیت روستای مارکده با حدود ۱۳۰ نفر افزایش و نرخ رشد ۱ درصد در مقایسه با جمعیت سال ۷۵ و با توجه به کارهای انجام شده در جهت بازگرداندن و اشتغال جوانان به ۲۱۱۰ نفر با ۵۲۰ خانوار افزایش یافت. آمار جمعیتی روستا تا ۱۳۸۵ حاکی از آن است که روستا روند رشد را ادامه داده است ولی در طی یک دوره ۳۰ ساله از رشد ۴ درصد به نرخ رشد ۱ درصد کاهش یافته است. در مورد وضعیت اشتغال فعالیت‌های مردم در روستای مارکده علاوه بر باغداری که بصورت فصلی است، بیشتر در بخش مشاغل ساختمانی، کارخانه‌ها و کارگاه‌هایی انجام می‌شود. بیشترین آنها را کارگران ساختمانی تشکیل می‌دهند که اکثر آنها به مناطق دیگر، به‌ویژه شهرهای اطراف برای کار مراجعت می‌کنند. صنایع دستی نیز جزء فعالیت‌های اقتصادی روستا محسوب می‌شود، به ویژه بافت انواع قالی که بخشی از درآمد خانوارهای روستایی را تأمین می‌کند. این صنایع دستی به‌عنوان یک شغل دوم برای کمک به امرار معاش سرپرستان خانوار انجام می‌شود. اما، مشکلاتی همچون عدم تمایل مردم به ادامه این فعالیت، دیررسیدن مواد اولیه، قیمت بالای مواد اولیه و کمبود سرمایه شخصی از مشکلات این بخش است. بررسی وضعیت اشتغال در بخش صنعت هم، نشان می‌دهد که تنها حدود ۹ درصد از جمعیت شاغل روستا در این بخش مشغول به کار هستند، که معادل تعداد حدود ۱۱۵ نفر است.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

تعداد و وضعیت شغلی خانوارها در یک منطقه نه تنها به تعداد جمعیت بلکه به فرهنگ و وضعیت اجتماعی و اقتصادی مردم نیز وابسته است. به همین دلایل و با وجود پتانسیل بالا برای توسعه بخش گردشگری و کسب درآمد ساکنان از این حوزه، این خود میتواند بهترین دلیل برای یافتن راهکارها برای حل مشکلات در مسیر توسعه گردشگری روستایی باشد.

۵. پیشنهادهای و راهبردها

با توجه به تحلیلها و نتایج ارائه شده، در جهت رسیدن به هدف توسعه گردشگری روستا پیشنهادهای ارائه میشود که اجرای آنها سبب سرعت بخشیدن به این روند میشود.

- معرفی روستا و قابلیت‌های آن از طریق رسانه‌ها و فضای مجازی به عنوان یک مقصد گردشگری جذاب
- ایجاد تسهیلات اقامتی و تفریحی بهتر و برنامه‌های تفریحی متنوع و جشنواره‌های فصلی در روستا
- آموزش و آگاه‌سازی اهالی روستا در زمینه ارائه خدمات گردشگری و کسب درآمد از آن و مدیریت پذیرش مسافران
- برگزاری تورها برای گردشگران با همکاری دفاتر خدمات گردشگری و مسافرتی.

۶. نتیجه گیری

روستاهای ایران به لحاظ گردشگری دارای امکانات و پتانسیل‌های فراوانی می‌باشند که در صورت شناخت دقیق این امکانات و بهره‌برداری مناسب از آنها، می‌توانند در جذب گردشگران داخلی و خارجی تأثیرگذار باشند. روستای مارکده نیز با دارا بودن جاذبه‌های طبیعی و تاریخی، همچنین چشم‌اندازهای زیبا، به عنوان یک مکان برجسته برای توسعه گردشگری محسوب می‌شود؛ اما همانطور که اشاره شد، در زمینه گردشگری روستایی، موانعی چون کمبود تبلیغات، نبود امکانات مناسب دسترسی، فقدان مراکز خدمات بهداشتی و رفاهی با کیفیت، و کمبود بودجه برای توسعه این بخش وجود دارد.

این مقاله به بررسی پتانسیل‌های توسعه گردشگری روستایی در روستای مارکده می‌پردازد و نشان می‌دهد که این توسعه می‌تواند به عنوان یک راهکار مؤثر برای تقویت اقتصاد محلی و توسعه پایدار روستاها مورد استفاده قرار گیرد. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که ایجاد فرصت‌های گردشگری در منطقه، علاوه بر افزایش درآمد مردم محلی، منجر به بهبود زیرساخت‌ها، ایجاد اشتغال محلی، و توسعه صنایع دستی و محصولات محلی می‌شود. این موارد نشان می‌دهد که با سرمایه‌گذاری در توسعه گردشگری روستایی در روستای مارکده، می‌توان به عنوان یک گامی برای تحقق توسعه اقتصادی و اجتماعی منطقه برداشت. از این رو، توسعه گردشگری روستایی با تمرکز بر توسعه محلی، می‌تواند به عنوان یک راهکار اساسی برای توسعه پایدار روستاها محسوب شود و به عنوان یک منبع درآمد پایدار برای جوامع روستایی عمل کند و در نتیجه بهبود چشمگیری در شرایط اقتصادی و اجتماعی روستاها و بهبود کیفیت زندگی روستائیان ایجاد کند.

۷. منابع

- رضوانی، محمدرضا (۱۳۸۷)، توسعه گردشگری روستایی با رویکرد گردشگری پایدار، چاپ اول، انتشارات دانشگاه تهران.
- شریف زاده، ابوالقاسم و مرادنژاد، همایون (۱۳۸۱)، توسعه پایدار و توریسم روستایی، ماهنامه اجتماعی اقتصادی جهاد، ۲۵۰-۲۵۱ خرداد و تیر، شماره ۲۵
- ابراهیم زاده، عیسی و آقاسی، عبدالله (۱۳۸۸)، تحلیل عوامل مؤثر بر گسترش گردشگری در ناحیه ساحلی چابهار با ۱۲۸- مجله مطالعات شهری و منطقه ای، ش ۱، تابستان ۸۸، دانشگاه اصفهان، ص ۱۰۷، استفاده از مدل SWOT
- رزم آور، سمانه (۱۳۸۹)، بررسی گردشگری یاسوج، پایان نامه کارشناسی، سقایی، محسن، دانشگاه غیرانتفاعی شیخ بهایی، گروه مدیریت جهانگردی.
- سبحانی، بهروز (۱۳۸۹)، شناخت پتانسیلهای گردشگری منطقه آبگرم سردابه در استان اردبیل با روش SWOT مجله مطالعات شهری و منطقه ای، ش ۴، بهار ۸۹، ص ۱۱۳-۱۲۸
- ضرابی، اصغر؛ محمودی، جمال و باباخانزاده، ادریس (۱۳۹۰)، تحلیلی بر جاذبه ها و تسهیلات گردشگری منطقه اورمانات، مجله جغرافیا و برنامه ریزی محیطی، ش ۳، پاییز ۹۰، ص ۳۵
- قدمی، مصطفی؛ علیقلی زاده، ناصر و آنامرادنژاد، رحیم (۱۳۸۸)، بررسی نقش گردشگری در تغییرات کاربری اراضی مقصد (نمونه موردی: بخش مرکزی شهرستان نوشهر)، مجله مطالعات شهری و منطقه ای، ش ۳، زمستان ۸۸، ص ۴۲-۲۱
- Duim, V.R. van der, ۲۰۰۵, *Tourismscapes: An Actor-network Perspective on Sustainable Tourism Development*, Wageningen: WUR Wageningen.
- D- Freitas, C. R. ۲۰۰۷. *Theory, Concepts and Methods in Tourism Climate Research*. School of Geography and Environmental Science, The University of Auckland, private Bag, Auckland, New Zealand
- Matzarakis , A . Alcoforado, M. J. ۲۰۰۷. *Importance of thermal comfort and bioclimate for tourism. Climate change and tourism ۷-۸ sept.*, Freiburg.
- Mieczkowski , Z. ۱۹۸۵ .*The tourism climatic index: a method of evaluating world climates for tourism . The Canadian Geographer*